

PARTA ako obraz

MLADÍ UMELCI SPÁJAJÚ TRADIČNÉ PRVKY TYPICKÉ PRE RÓZNE OBLASTI S MODERNÝMI PROSTREDNÍCTVOM OBRAZOV. ICH VÝSTAVY OBDIVUJÚ I V ZAHRANIČÍ.

Text: Veronika Mráziková

Foto: www.party21art.com

Slovenské skvosty sa rozhodla znova vrodiť skupinka mladých nadšencov. Umelecké duo LSZ PHOTOGRAPHY Zuzana Sénášiová a Ľubomír Sabo sa spolu s etnologičkou Katarínom Chabrečekovou a maliarkou Sarah I Avni zhstili naľahkej úlohe. Ukázať slovenské party prostredníctvom kolekcie obrazov. Pútavou formou tak pomocou moderného umenia prezentujú kultúru, tradičné hodnoty i naše dejiny v rámci projektu Party v 21. storočí na výstavach po celom svete.

Za štyri roky sa im podarilo zohnať a naftiť 42 párta z rôznych časťi krajiny.

Rozdiely v regiónoch

Niektoré party boli výši do vlasov, da-lej sa vence pripínali o bielu šatku pomocou špendlíkov. V Šambrane mali atypické, kriklavé stuhy. Z Ameriky ich posielali predkovia, ktorí tam emigrovali. V niektorých regiónoch nevestám pred svadobou zapletali copy a vlasys potierali mastou, aby lepšie držali tvar.

„Na Slovensku majú party rozličné lokálne pomenovania, napríklad vinec, odklonka, pantlík, vjenec, stuški a podobne,“ rozpráva etnologička Katarína Chabrečeková, ktorá študovala etnológiu v Nitre. „Chodili sme po dedinách, ktoré neboli veľmi známe, aby sme ich dali do popredia. Niekde sú party jednoduchšie, inde zase bohaté, ako napríklad obec Zákamenné na Orave, kde party predstavuje zelený veniec z myrty doplnený o perličky a látkové kvety. Vzadu pod vrkočom má malovanú bielu stuhu s motívmi ruže, nesmela však chýbať aj ružová a modrá stuha – ružová má zabezpečiť narodenie zdravého dievča a modrá zase chlapca.“ Túto symboliku preniesli cez modré a ružové kvety do pozadia i na tvár modelky.

„Naše výstavy sú nielen umelecké, ale aj edukačné, nájdete na nich aj dobové fotografie. Party nám väčšinou nosili ľudia z jednotlivých obcí, dali sme si

záležať, aby prvky sedeli, do party sa na obrazoch nemohlo zasahovať. No pri interpretácii doložených symbolov či ornamentov na pozadí alebo na tvári sme nechali voľnejšiu ruku maliarke a facepainterom, teda maliarom na tvár, ktorí z nich museli vychádzať.“

Tie najvzácnnejšie

Pri výbere sa zameriavajú na tie najstaršie party, aby vedeli, ako kedysi vyzerali. A tie sú, samozrejme, i najvzácnnejšie. Z obce Lišov pri Dudinciach je stále zachovaná 108-ročná parta. Katarína vysvetluje, že party sa v rôznych regiónoch odlišujú tvarom, veľkosťou, zdobením či odlišným upevnením vo vlasoch, napríklad v Kálnici pri Trenčíne sa uchytávali zadu na zátylok a neveste bolo potom vidieť takmer celé vlasy. Z párta, ktoré našli, je desať takých, ktoré existujú len po jednom, možno dvoch kusoch.

Čerpáme z folklóru, no prezentujeme umenie.

Hrašné

Partu nosili len nevesty na sobáš, parta na obraze má 86 rokov. Skladá sa zo sklenených korálkov, kvetov zo saténových stúh, vencu – na drôle boli pripievané voskové, umelé kvety a nesmeli chýbať zrkadielka. V zadnej časti bolo „dienko“, prikryté živým rozmarínom, saténovými stuhami a perličkami. Na spodku party boli stuhy – ručne maľované a výšivané, dlhé po pási. Prevládala zelená a žltá farba. Party sa prestali nosiť v roku 1960.

TRADIČNÉ A MODERNÉ ZVYKY

Hriňová

Zvykom bolo partu nosiť len do kostola, na ohlášky a na sobáš, nosili ju len nevesty. Chudobnejšie mali na hlave iba šifónovú šatku. Prvá zmienka je z roku 1906, nosili sa približne do roku 1940, po druhej svedovej vojne nosili nevesty závoj a biele šaty. Parta sa skladá z pásu lepenky, hrubšieho drôtu, vencu z kvetov, dvojfarebných stúh po kolenní, korálkov a iných drobných ozdob.

— 26 —

„Nájdú sa aj v niektorých múzeach, no nie vždy sú kompletne, vefakrát aj bez udania pôvodu,“ rozpráva etnologička a dodáva, že počas výskumu vo Vyšných Ružbachoch sa dopátrali k tomu, že sa tam parta nosila aj pred 300 rokmi a dokonca sa jeden takýto exemplár aj zachoval. Niektoré, najmä v obciach, kde našli staršie party, ich majú starostlivo uložené v špeciálnych nádobách. Mnohé party sú veľmi dobre zachované, inde už chýbajú niektoré časti napríklad skliečka či stuhu. Oprava je pomerne náročná, často je jednoduchšie vyrobiť podľa originálu repliku. Party nikdy neboli najlacnejšou záležitosťou, práve naopak. „Jedna parta mohla stáť aj celú kravu, nemohla ju mať každá nevesta, niekde si ich požičiavalí. No nájde sa aj dedina ako napr. Valaliky, kde sa musela parta po použití na svadbe spáliť v posvätenom ohni.“ S každou partou je spojená nejaká zaujímavosť, ktorú sa môžu návštěvnici na výstave dozviedieť. „Prezentujeme moderné umenie spájajúce fotografiu, umeleckú maľbu a maľbu na tvár, nie folklor, hoci z neho čerpáme. Chceme, aby sa ľudia pozastavili nad tým, prečo sme použili práve tieto ornamenty, prečo sú práve takto dané, aby nad nimi premýšľali. V každom obrazu je príbeh, ktorý si nemusíme vymýšľať. Najbližšia predajná výstava nás čaká v júni v Sobranciach a zároveň v Moskve, tešíme sa aj na letnú výstavu v kostole Klarisiek v Bratislave,“ uzatvára Zuzana. ♡

Zákamenné

Svadobný veniec vyrábali mladé dievčatá z rodiny alebo kamarátky nevesty. Lemoval obvod celej hlavy, základ tvoril myrtový veniec. Ozdobná časť sa skladala z filtrov, textilných a voskových kvetov i sklenených korálkov. Dĺžka viacfarebných stúh mala byť rovnaká ako dĺžka sukne, nesmela chýbať modrá ani ružová stuha, ktoré malí neveste zabezpečiť zdravého chlapca i dievča. Veniec ako symbol nevinnosti nosili na birmovku a nekeď aj púte mimo obec.

Bošácke Kopanice

Parta sa skladá z čelenky, ktorá bola z tvrdého papiera, obtiahnutá čiernym zamatom a zdobená pestrofarebnými vyšívanskými stužkami, kovovými alebo filtrovými portami. V deň svadby sa do jej hornej časti vkladá ešte zelený veniec, symbolizujúci panenstvo.

